

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

חפינת הקטורת

(מ"ז א') **משנה:** הוציאו לו¹ (מלשכת הכלים) את הכף, ואת המחטה.

(ומברר) מחתה?! תנא ליה (לעיל, מ"ג ב') נטל את המחטה ועלה לראש המזבח וחיתה ויורד!

(ומבאר) התם מחתה דגחלים, והכא מחתה דקטורת. **דתניא:** הוציאו לו כף ריקן מלשכת הכלים, ומחתה גדושה של קטורת מלשכת בית אבטינס.

(המשך **משנה:**) וחפן מלוא חופניו (קטורת), ונתן לתוך הכף. (מידת הקטורת) הגדול (באיבריו) לפי גודלו. והקטן לפי קוטנו. וכך הייתה מידתה. נטל את המחטה (עם הגחלים מהרובד הרביעי שבעזרה) בימינו, ואת הכף בשמאלו.

(שנינו במשנה) המחטה בימינו, וכף בשמאלו. (ומקשה) יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא (הרי הקטורת חשובה מהגחלים)!! (ומתרג'?) זו (של גחלים) מרובה (שלושה קבים, וכבידה) וזו (של קטורת) מועטת (מלוא חופניו). ואפילו בזמן ששניהן שווין.²

ת"ר: (נאמר בקרבן מנחה) "וְהָרִים מִמֶּנּוּ) בְּקִמְצוֹ", שלא יעשה מידה לקומץ (כלי למדידת קומצו, וימדוד בו קומץ מן המנחה). איבעיא להו: מהו שיעשה מידה לחפינה? התם הוא דכתיב 'בקומצו', אבל הכא (בקטורת יום הכיפורים) דלא כתיב "ולקח את הקטורת) בחופניו", אלא "מלא חופניו קטורת סמים דקה", לא. או דילמא יליף 'מלא' 'מלא' מקומצו.

תא שמע (ממשנתנו): וכך הייתה מידתה. מאי לאו שאם רצה לעשות (כלי) מידה עושה.

(ודחי) לא! הכי קאמר: וכך היה חוזר וחופנה לפנים.³

אי נמי (הכי קאמר: כך הייתה מדתה מלוא חופניו מצומצמים) שלא יחסר ושלא יותיר.

שיטות הראשונים

שלא יעשה מידה לקומץ: רש"י פירש, שלא יעשה כלי למידת קומצו.⁴ **ורשב"ם** פירש, שלא יתן תחלה מידת קומצו בכלי ואח"כ יקמוץ, אלא בקמיצתו יש לו למוד. דהיינו, שיקמוץ ממחתה גדולה, וכיוצא בו.⁵

מהו שיעשה מידה לחפינה: הרמב"ם השמיט בעיא זו.⁶

¹ לאחר שהניח את המחטה של גחלים על רובד רביעי שבעזרה, ראה משנה לעיל, מ"ג ב'.

² כהן שחפניו גדולים וחופן שלושת קבין, אפילו הכי, כיון דרוב כהנים גדולים גחלים מרובים מחפניו, נוטל כף בשמאל. רש"י.

³ אחר כניסתו לקודש הקודשים. מערה אותה לתוך חופניו מן הכף, ונותנה על הגחלים שבמחתה.

⁴ והקשה רשב"ם, דלמה לי לאתוייה מבקומצו, ותיפוק לי דהא כתיב וקמץ, דמשמע שיקמוץ בידו. וראה עוד בתוספות ישנים.

⁵ מקורות: רשב"ם (ה"ד בתוספות ישנים וריטב"א). תו"י וריטב"א (מ"ז א', ד"ה שלא יעשה).

⁶ וכתב ב'ליקוטי הלכות', דאף דלכאורה לא נפשט הבעיא בעינינו אי מותר לעשות מידה לחפינה, מדברי רב פפא דלקמן, דקמיבעיא ליה הרבה אבעיות בעניין החפינה, אם דרך חפינה בכך, משמע דבעינן בחפניו ממש. דאי מותר לעשות מידה, ו'מלא חפניו' היינו לשיעורא בעלמא, אין נפקא מינה איך יעשה החפינה. וכן ממה דקיימא לן דחופן וחוזר וחופן, משמע נמי דמידה לא מהני בזה.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אופן הקמיצה והחפינה

(מ"ז א') תנו רבנן: "מלא קמצו".⁷ יכול מבורץ (מבצבים מכל צד, ויוצא)? תלמוד לומר "בְּקָמְצוֹ".⁸ אי בקומצו, יכול אפילו בראשי אצבעותיו (קמוץ מעט)? תלמוד לומר "מלא קמצו". הא כיצד? חופה שלוש אצבעותיו (האמצעיות) על פיסת ידו וקומץ. ובמחבת ובמרחשת (שהם מיני טיגון, שהן אפויית תחילה, וחוזר ופותתן⁹) מוחק בגודלו מלמעלה (בירוצין של מעלה), ובאצבעו קטנה מלמטה (בירוצין של מטה). וזו היא מעבודות קשות שבמקדש (בנוסף למליקה, וחפינה).

(מ"ז ב') אמר רבי יוחנן: בעי רבי יהושע בן עוזאה: בין הביניים (הנכנס בין האצבעות) של מלא קומצו, מהו (קומץ הם או שיירי מנחה הם)?

אמר רב פפא: דגוואי לא תיבעי לך דודאי קומץ הוא. דבראי לא תיבעי לך, דודאי שיריים הוא. כי תיבעי לך דביני ביני, מאי?

אמר רבי יוחנן: הדר פשטה רבי יהושע בן עוזאה, בין הביניים, ספק נינהו.¹⁰
(ומסיק) לכתחילה דקמצי שמיני.¹¹

בעי רב פפא: בין הביניים של מלא חופניו מהו (האם אפשר לתת אותו עם שאר הקטורת)? "מלא חפניו... והביא"¹² בעינן, והא איכא. או דילמא "ולקח... והביא" בעינן, והא ליכא (שמאיליו נכנס לבין הביניים, והוא לא התכוין). תיקו.

שיטות הראשונים

בין הביניים של מלא חופניו: הרמב"ם השמיט בעיא זו.¹³

⁷ ויקרא, פר' ויקרא, ב.ב.

⁸ ויקרא, פר' צו, ו.ח.

⁹ וקשה קמיצתן מלהיות מבורצת יותר מקמיצת מנחת סולת שבירוציה נופלים מאליהם. רש"י.

¹⁰ כתב בתוספות ישנים: מספקא ליה לרבינו אריה מאי פשיטותא היא זו, דמכל מקום ספק הוא לחומרא, ולא פשט בעייתו, ומספק יש לו לעשות כן. דמדאורייתא ודאי לא איירי, דקמי שמיא גליא אם היא מן הקומץ או לא.

¹¹ כהנים שמנים שבשר אצבעותיהן בולט ודוחק זה לתוך זה, ואין שם בין הביניים. רש"י.

¹² ויקרא, פר' אחרי מות, טז.יב: ולקח מלא המחטה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה' ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת.

¹³ וכתב ב'ליקוטי הלכות' (זבח תודה, ד"ה בעי), דפשוט דמאי דאמר רב פפא בתחילת הסוגיא, לעניין קומץ דגוואי לא תיבעי לך וכו', שייך גם לעניין מלוא חופניו. ולעיל, לעניין קמיצה, מסקנת הסוגיא דקמצי שמיני. ואם נאמר כן גם לעניין החפינה, ששייכת דווקא כהן גדול, נמצא שצריך למנות לכהן גדול דווקא אדם שמן. וזה לא נזכר בשום מקום. אמנם הרמב"ם השמיט בעיא זו גם לעניין קמיצה, וצ"ע.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ספקות שונים בקמיצה וחפינה

(מ"ז ב') אמר רב פפא: פשיטא לי (לגבי מנחה) מלוא קומצו כדקמצי אינשי (צידו של אצבעותיו, למטה).

בעי רב פפא: קמץ בראשי אצבעותיו, מהו? ¹⁴ מלמטה למעלה, מהו? ¹⁵ מן הצדדין, מהו? ¹⁶ תיקו.

אמר רב פפא: פשיטא לי מלא חפניו כדחפני אינשי (חודה של פס היד למטה).

בעי רב פפא: חפן בראשי אצבעותיו, מהו? מלמטה למעלה, מהו? מן הצד, מהו? חפן בזו ובזו, וקרבן זו אצל זו, מהו? תיקו.

שיטות הראשונים

כדקמצי אינשי: כתב רש"י, צידו של אצבעותיו למטה. ופירשו הריטב"א, שכופף ראש אצבעותיו לפס ידו, וקומץ כמי שנוטל בכלי. וכתב הרמב"ם, שלאחר שאמרו כדקמצי אינשי, נדחו דברי מי שאמר שהיא מעבודות קשות שבמקדש, ושיש בה קושי ודקדוק מרובה. ¹⁷

כיצד קומצין: כתב הרמב"ם "כיצד קומצין מנחות הנקמצות? כדרך שקומץ כל אדם: פושט פס ידו וקומץ. קמץ בראשי אצבעותיו או מן הצדדין - לא יקטיר, ואם הקטיר, הרצה. ואם הוסיף בקמץ, כגון שהרחיק אצבעותיו וקמץ - הרי זה פסול." ¹⁸

ספקות באופני חפינה: כתב הרמב"ם "חפן בראשי אצבעותיו, או מן הצדדין, או ממטה למעלה, או שחפן בידו זו ובידו זו וקרבן זו לזו... - כל אלו ספק; ולא יקטיר, ואם הקטיר, הרצה." ¹⁹

¹⁴ פס ידו למטה, ותחב אצבעותיו בסולת, וקמץ קומץ שלם עד שמילא כל אורך פס ידו. רש"י.

¹⁵ שהפך גב ידו למטה, והעלה הקומץ בראשי אצבעותיו לתוך פס ידו. רש"י.

¹⁶ כלומר שלא כדרך הקומצין גב ידו למטה, ולא תחב אצבעותיו בסולת אלא מוליך על גב ידו בדוחק, והסולת נכנס בפס ידו דרך אצבעותיו. רש"י.

¹⁷ והביא דבריו רבי עובדיה מברטנורא, וכתב, 'והוא מפרש וקומץ כדקמצי אינשי האמור בגמרא, דהיינו שממלא כפו ממנו כדרך שבני אדם ממלאים ידיהם ממה שלוקחים בידם. ואני אומר, שאין פירוש כדקמצי אינשי, אלא שמכניס צדי אצבעותיו בקמח ומכניס הקמח בצדי אצבעותיו לתוך ידו. אבל אינו נוטל קמח אלא מלא שלוש אצבעותיו על פס ידו, ולא יותר. וכדי שלא יהיה מבורץ ומבצבץ ויוצא, מוחק מלמטה באצבע קטנה ומלמעלה בגודל. ולא נדחו כלל דברי האומר שזו עבודה קשה מעבודות קשות שבמקדש. ושיטת הגמרא כדברי. וכן פירשוהו כל רבותי. וראה להלן. מקורות: ריטב"א (מ"ז ב', ד"ה אמר רב פפא). רמב"ם (פיה"מ למנחות אב). רע"ב (מנחות אב).

¹⁸ בגמרא איבעיא ליה לרב פפא שלושה ספקות זהים, בקמיצה ובחפינה. וכאן השמיט הרמב"ם את הספק של 'מלמטה למעלה'. וצ"ב (וכן תמה בזה הכס"מ). מקורות: רמב"ם (הל' מעשה הקרבנות יג, ג).

¹⁹ מקורות: רמב"ם (הל' עבודת יוה"כ הכח).